

BOŞ - DOLU

Konfigürasyonlar

RANA KELLEÇİ

Görseller: Sanatçının ve Arter'in izniyle

Mesken:

Arapça *skn* kökünden gelir ve *otur-*
ma yeri, konut anlamlarını taşır. Skn
kökünden türeyen bir başka kelime
olan sukûn *durma, dinme, dinlenme,*
ikamet etme anlamlarına gelir.¹

Bu şehrin insanları tüm günlük yaşamımızı sarıp sarmalayan bir bilmeceyle yaşarız. Nasıl yaşayacağız? Burayı bir şekilde meskeni edinmiş olan tüm diğerleriyle, şehrin kendi ritmimizi ele geçiren zamanıyla, şehri bir yandan inşa eden bir yandan tüketen tüm dinamiklerle nasıl bir yaşam kurmalı? Sorular bazen isyanla bazen merakla bazen de hayretle sorulur. Şehrin merkezî kamusal mekânlarındaki insan dalgalarını uzaktan izleme şansınız olduğunda bu hayret verici devinimini algılamak için hızlandırılmış kamera görüntülerine hiç gerek yoktur. Burada zamanın müthiş hızını son derece boğucu bir şekilde kavrar-sınız.

Nuri Kuzucan'ın 20 yıldan uzun süredir şehir mekânından beslenen resimleri beni bu *nasıl* ile başlayan sorularla barıştırıyor. Hızlı değişimlerin içinde ihtiyaç duyduğumuz bir sabit olarak düşündüğü resim, şehrin zamanını insanın hayrına esnetmenin, yavaşlatmanın bir aracı.³

Kuzucan'ın “Pasaj” başlıklı sergisinin girişinde beni, gözlerime serginin devamında göreceklerim için bir algı ayarı yapan *Dokuz Form* karşılıyor. İlk karşılaşma anında yekpare siyah zeminden yükselen bir kare algılıyorum. Dikkatli bir bakışla farklı dokulardaki siyah yüzeyler ve üç boyutluluk yanılgısı yaratan beyaz şeritler seçiliyor. Bu anlık göz yanılgısı bana peşinen şu uyarıyı yapıyor; yüzeylerde başka başka yüzeyler var ve bana bakmayı seçtiğin uzaklık, yakınlık, açı sana başka başka şeyler söyleyebilir. Mekânı da zamanı da konumlanmayı seçtiğim yere göre algılıyorum bir başka deyişle. Kuantum fiziğinde keşfedildiği üzere bir gözlemcinin varlığı parçacıkların davranışını etkiliyor. Yani ziyaretçi, izleyici olarak ben, bilinçli olsam da olmasam da bir konfigürasyona bir koşul olarak dahil oluyorum; oradaki varlığım yeni bir konfigürasyonu doğuruyor.

DOLU-BOŞ

NURİ KUZUCAN'IN ARTER'DE NİLÜFER ŞAŞMAZER KÜRATÖRLÜĞÜNDE 31 ARALIK 2023'E KADAR SÜRECEK OLAN KİŞİSEL SERGİSİ “PASAJ” HAKKINDA BİR MEKÂN-YAZI DENEMESİ.

Mesken kelimesini ev, yurt, bir çeşit aidiyet kurulan bir mekân gibi algılıyorum. *Mesken edinmek, mesken tutmak* kalıpları bir yerleşme konforunu çağrıştırıyor. Yaşamımı geçirdiğim İstanbul'u daimî meskenim kabul ediyorum, hissettiğim aidiyet bağı anlamlandırmakta zorlandığım bir kişisel fenomene dönüştü ne-redeyse. Diğer yandansa tüm arkadaşlarım başka, buradan daha güzel olduğuna inandıkları bir takım yabancı şehirleri mesken ediniyorlar. Her gün farklı dilleri konuşan yüzlerce insan şehrin çeperlerini veya en lüks semtlerini mesken tutmakta. Bir çöle baktığınızı düşünün, ilk bakışta ufka kadar üst üste üst üste kum dalgaları görürsünüz ve size sanki orası yüzyıllardır öyleymiş gibi, hiçbir şey yerinden kımıldamıyormuş gibi gelir. Fakat aynı manzaranın 24 saat boyunca kaydedilmiş kamera görüntülerini hızlandırarak izlerseniz ancak o zaman o zaman idrak edersiniz, kum tepelerinin mütemâdi hareketini, sabit gibi görünen manzaranın, Herakles'in iki kere yıkanılmayan nehrini andırarak, tamamen ve geri dönülemez şekilde değişmiş olduğunu. İstanbul işte böyle bir mekân.

“Pasaj” sergisinde mekân ve içindeki tüm elemanlar bütüncül bir resim oluşturmak üzere seferber edilmiş. Kuzucan'ın resim-mekân dediği şey bu. Sergiyi farklı konumlandırmaların denendiği bir olasılıklar yelpazesi olarak düşünüyorum dolayısıyla. Bu tutumdandırki mekânda güçlü bir süreklilik hissediyorum. Yani bir duvar sizi ötekine, bir resim sizi yanındakine sektiriyor, kuytu bir boşluk orada mola vermenizi, tavana açılmış bir boşluktan zemine düşen ışık ise bir resmin tam karşısına doğru gelmenizi salık veriyor. Serginin sabitleri sizin hareketinize yön veriyor. Burada kendimi giderek daha rahat hissediyorum. Gözlerimi bir oyun parkına bıraktım, kelimesiz düşünüyorum.

Mekân:

Arapça *kwn* kökünden gelir ve *varoluş, var olunan yer, konum* anlamlarını taşır. Kwn kökü İbranice'de ve başka Sami dillerinde (*bir yerde*) *durmak* anlamını taşıyan farklı fiillere de kök olmuştur. Kainat kelimesi de bu kökten türer.²

Sanatçının mimari öğelerini, içeriden dışarıdan, sokak seviyesinden, kuş bakışı olarak resmeden kompozisyonları yıllar içinde giderek daha geometrik ve soyut bir hâl alıyor. Bu kompozisyonlara konfigürasyonlar demek daha doğru olur aslında. Latince’den gelen ve düzenlemek anlamına gelen bu kelime, atomların belli bir molekülü oluşturmak üzere nasıl konumlandığını anlatırken kullanılıyor mesela. Atomların nasıl bir araya geldiği ortaya çıkan molekülün ne olduğunu belirliyor. Bu beyaz şerit orada değil de burada olsaydı algı nasıl değişirdi?

Sergi mekânının en uç kısmına yerleşen yapıtlarda adım adım bir yaratıcı-eksilme izleniyor.

Beyazda Kırmızılar ya da Kırmızıda Beyazlar adlı kalabalık bir tuval düzenlemesine bakarken “nasıl bir arada durabiliriz?” sorusuna dair zihnimde spekülasyonlar yanıp sönüyor. Bana omuz omuza bir insan kalabalığının silüeti gibi görünüyorlar. Bin benzemez bir arada nasıl bulunabilir? Gerçekten benzemezler midir? Ait hissetmek, uyumlanmak mümkün mü?

Bir mekânda bir arada durmak meselesi sanatçının Açık Mekân sergileriyle uzun süredir araştırdığı bir mesele. İlk önce 2004’te kişisel sergisinin başlığı olan Açık Mekân, daha sonra Galerist’te ve Bursa’da İMALAT-HANE’de başka sanatçıları davet ettiği grup sergileriyle devam etti. Bu kavram sanatsal üretimlerin kendi dışındaki koşullarla, dönemdaşı olan sanatçılarla veya sanat tarihiyle nasıl ilişkilendiği, onlara nasıl yansıdığı ve onları nasıl yansıttığı sorularını merkeze alıyor.

Sergideki tüm diğer yapıtlardan ayrışan *Pasaj İçin Fasadlar I-VI* zihnimde yazının mekânsallaşması meselesine karşılık geliyor. Sanatçının boyları içgüdüsel el hareketleriyle, sanki bir enstrüman çalar gibi bastırarak, onlara farklı yoğunluklar kazandırarak oluşturduğu kompozisyonlar bana kriptografik günlükler olarak göründüler. Diğer yapıtlara kıyasla kontrol ve hakimiyetin azaldığı, defter sayfalarını andıran bu altı yapıtta boya yoğunluklarını kara pasajlar olarak düşünmeye eğilimliyim. Sola doğru giderek koyulaşan sayfalar sanki üst üste gelerek birbirlerinin boşluklarını dolduruyor ve tamamen siyah bir dikdörtgene doğru ilerliyorlardı.

Mekânın resim gibi kurgulanması bir yazar olarak beni de yazının mekânına veya yazının mekânsallaşması fikrine götürüyor. Marcel Broodthaers “Bir Zar Atımı Asla Ortadan Kaldırmayacak Rastlantıyı” adlı sergisinde kelimeleri mekânsallaştırıyordu. Mallarmé’nin aynı adlı şiirini oluşturan her bir kelimenin üzerine siyah şeritler çekmişti. Kendisi kelimelerin mekânlar yaratma gücüne inanıyordu.⁴ Kelimeleri kara kutulara indirgemesiyle çelişir görünmekle birlikte bence bu bir yaratıcı indirgemeydi. Zira boşluklar seçebileceğiniz herhangi birer kelimeyle, yaratabileceğiniz herhangi bir şiirle doldurulabilirdi. En nihayetinde üzerine söz söylenmemiş birer kelime-mekânı idiler ve oraya artık Mallarmé’nin kelimeleri yerine kendi kelimelerinizi koymak isterseniz buna kimse karşı çıkamazdı.

Arter’in 1. kat galerisinde yer alan “Pasaj”da sanatçının serginin küratörü Nilüfer Şaşmaz ve mimar Duygu Doğan ile işbirliği sonucu ortaya çıkan mimari düzenleme akışkan izlekler yaratıyor. Kuytular merakı tetikliyor, geçitler, alçaltılmış tavanlar, bölünmüş alanlar insanın resimlerle muhabbetini artırıyor. İki kapısı bulunan ve müzenin bir bölümünden diğerine geçişe imkân sağlayan yapısı ile galeri mekânı serginin başlığını da belirliyor. “Pasaj” başlığı zihnimde, Fikret Adil’in müzenin yukarısında bulunan Pera pasajlarındaki bohem hayata dair anılarına bağlanıyor.

Buradaki kırmızılar, 28 *Ünite*’de yeni bir resimsel eleman olarak belirginleşiyor. Tuvallerin kenarlarında kırmızının farklı tonlarında boyanmış şekiller, çerçeveleri bir ışık kaynağı gibi usulca aydınlatıyor. Mekânın en uzak ucunda oldukça geniş bir alanı kaplayan bu yerleştirmenin başlığı Kuzucan’ın farklı konfigürasyonlar denerken kullandığı, geometrik şekillerin haricindeki elemanları takdim ediyor: Ahşap, kumaş, pigment, ışık ve gölge.

Yani yapıtaşlarıyla birebir tanışmaya başlıyoruz. Aynı bölümde, sözgelimi karanlıkta sıkışmış bir kompozisyon (*İzlenim II*) bir diğer tuvalde genişliyor (*İzlenim I*) ve nihayetinde ardında yalın çizgiler (*Pasaj için Marketler I-V*) bırakıyor. Burada çizgilerin çerçevelerin içinde farklı eğimlerde konumlanması ve bıraktığı gölgeler etüt ediliyor. Serginin üzerine sanatçıyla sohbetimizde kompozisyonların bu temel birimlerine dek eksilmesinin, başka şeyleri dışlayarak eksilmek yani tükenmek olmadığında, daha ziyade kendilerini mütemediyen yeniden üretebilecek bir canlılık kazandıkları noktasında hemfikir oluyoruz. Sanatçının resimlerine bakarken, İstanbul’un güncel hâline dair dile getirmeye pek teşne olduğum eleştirilerin aklıma bile gelmiyor oluşu herhalde bu yapıcı özelliklerinden kaynaklanıyor. Mekânda sağlanmış olan akışkanlık ve sürekliliğin Kuzucan’ın üretim pratiğinde sağladığı bu sürdürülebilirliğin yansıması olduğunu seziyorum.

Diğer yandan yazacağım yazının ona ayrılmış bir mekânı vardı. Dolarısıyla “Pasaj”ı kuran yöntemden yola çıkarak bir mekân-yazı tasavvur etmeye çalıştım. Kuzucan ile sohbetimizden, onun seneler boyunca ürettiği resimlerin, düşünce ve bakış şeklinin birbiriyle uyum içinde bir bütünlük geliştirmiş olduğu, sanki bir daireyi tamamladığı gibi bir hissiyatla ayrıldım. Susamış olduğum bu bütünlük duygusuna varmak, yaşamın boşa kalmış iplerinin nihayet birbirine bağlanacağı berrak anların hayali ile sayfalar kapandığında dolu ve boş alanların birbirini tamamladığı bir düzenleme yaptım. Aynı zamanda Nuri Kuzucan’ın deyimiyle “yapıtı bir başka zihnin tamamlamasına” imkân verecek açıklıklar bırakarak.

NOTLAR

1

Nişanyan Sözlük

2

Nişanyan Sözlük

3

“Mekânı resme dönüştürmek”, İbrahim Cansızoğlu - Nuri Kuzucan, *Unlimited*, Yayın tarihi: 24 Ağustos 2022 <https://www.unlimiteddrag.com/post/mekani-resme-donusturmek> Erişim tarihi: 21 Haziran 2023

4

Jacques Ranciere, *Kelimelerin Mekânı*, Lemis Yayın, 2020..